

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ

НА

НАЦИОНАЛНИОТ ИЗВЕСТУВАЧ ЗА БОРБА ПРОТИВ ТРГОВИЈАТА СО

ЛУЃЕ И ИЛЕГАЛНАТА МИГРАЦИЈА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

за

2012 година

м-р Киро Тодоровски

Национален известувач на Република Македонија

за трговија со луѓе и илегална миграција

Февруари 2013 година

Содржина

1. РЕЗИМЕ	3
2. МЕЃУНАРОДНО ПРАВЕН РАЗВОЈ И ПРАКСА	4
2.1. Новини на ниво на Европската унија	4
2.2. Организација за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ)	5
3. СОСТОЈБАТА СО ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2012 ГОДИНА	6
3.1. Опис на ситуацијата и криминални трендови	6
3.1.1 Трговија со деца во РМ	7
3.1.2 Внатрешна трговија vs. надворешна трговија со луѓе	7
3.2. Кривично-правен одговор	8
3.2.1 Министерство за внатрешни работи	8
3.2.2 Судство	8
3.3 Жртва	9
3.3.1 Идентификација, помош и упатување на жртвите	10
3.3.2 Остварување на правата од страна на жртвите	10
3.3.3 Враќање и реинтеграција на жртвите	11
3.4 Профили	12
3.4.1 Профил на жртва на трговија со луѓе	12
3.4.2 Профил на трговец со луѓе/ сторител	13
3.5 Можни ризици и ризични групи	14
4. СОСТОЈБАТА СО ИЛЕГАЛНАТА МИГРАЦИЈА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2012 ГОДИНА	14
5. ТЕМАТСКИ ДЕЛ	17
6. ЕВАЛУАЦИЈА НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА И НАП ЗА БОРБА ПРОТИВ ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ И ИЛЕГАЛНА МИГРАЦИЈА	18
7. КОМУНИКАЦИЈА И КООРДИНАЦИЈА	20
7.1. Соработка со националните актери	20
7.2. Соработка со меѓународните партнери	20
8. ЗАКЛУЧОЦИ	21
Позитивни состојби и констатации.....	21
Негативни состојби и констатации	22
9. ПРЕПОРАКИ НА НАЦИОНАЛНИОТ ИЗВЕСТУВАЧ	23

1. РЕЗИМЕ

Ако погледнеме неколку години наназад, може да заклучиме дека политичката подготвеност и посветеност во борбата против трговијата со луѓе и илегалната миграција е голема и јасна заложба на Владата на Република Македонија. Но, треба да истакнеме дека значително е и вниманието на стручната и општата јавност насочено кон третманот на жртвите и кривичниот прогон на сторителите во борбата против трговијата со луѓе.

Националниот известувач за трговија со луѓе како назначен инструмент, изврши мониторинг на процесот преку следење, собирање и анализа на информации и извештаи на национални и меѓународни документи и го изготви извештајот по прифатена методологија и структура на стандардизиран образец.

Изготвувањето на извештајот е овозможено преку активна соработка и размена на податоци на национално ниво на сите засегнати страни кои имаат значајна улога во справување со трговијата со луѓе и илегалната миграција во текот на 2012 година како институциите, министерствата, Меѓународните организации и Здруженијата на граѓани во тесна соработка со Ана Бурагева, асистент на Националната Комисија.

Во четвртиот извештај се сублимирани резултатите низ анализа на криминалниот тренд во земјата, опишани се проблемите кои се појавиле во карактерот и обемот на трговијата со луѓе и илегалната миграција, во контекст на идентификација, превенција, заштита и кривично гонење. Даден е осврт за прв пат на претпоставени жртви на трговија со луѓе од ранливите групи кои биле во фокусот на вниманието на Институциите но и на Здруженијата на граѓани и прикажани се родово разделени податоци. Истакнати се позитивните и негативните состојби кои се однесуваат на трговијата со луѓе и илегалната миграција, донесени се заклучоци и предложени соодветни решенија во форма на препораки со цел да се забрзат нејзините промени и промовираат добрите практики.

Како карактеристика за извештајниот период е даден осврт на посебен Тематски дел, *Појавата на жртви на трговија со луѓе од машки пол во Република Македонија*, а истото се наметна како последица на трудовата експлоатација која се препознава како понов тренд во земјава и најава на жртви од машки пол, кои се принудуваат на тешки физички работи на кои треба да се посвети посебно внимание.

2. МЕЃУНАРОДНО ПРАВЕН РАЗВОЈ И ПРАКСА

2.1. Новини на ниво на Европската унија

Европскиот парламент ја усвои **Директивата 2012/29/EУ** за воспоставување минимални стандарди во делот на правата, поддршката и заштитата на жртвите од криминал.¹ Оваа Директива ќе придонесе за засилување на правата на жртвите од криминал и гаранција за остварување на правата во кривичната постапка и пристап до права и услуги за поддршка и компензација.

Меѓу другото, иновативни карактеристики на Директивата вклучуваат воспоставување индивидуална процена на специфичните потреби на секоја жртва. Обврската на земјите-членки останува во обезбедување на бесплатни услуги на жртвите и добивање информации за своите права на, за нив разбирлив јазик.

Директивата се насочува и кон полот на лицето, родовиот идентитет и родовото насилство кое подразбира форма на дискриминација и повреда на основните слободи на жртвата вклучувајќи го и сексуално насилство (силување, сексуален напад и малтретирање), трговија со луѓе, ропство, и различни форми и практики, како присилни бракови. Се истакнува дека жените жртви на родово насилство и нивните деца имаат потреба од посебна поддршка и заштита бидејќи се на висок ризик од секундарна и повторна виктимизација, поврзана со таквото насилство.

Европскиот совет ја донесе **Стратегијата на Европската Унија** во насока на искоренување на трговијата со луѓе 2012-2016 година, која се фокусира на конкретни акции што поддржува и дополнување на имплементација на законодавството на ЕУ за спречување и борба против трговијата со луѓе и заштита на жртвите .

Стратегијата на ЕУ е практичен инструмент за решавање на главните потреби и предизвици во ЕУ во следните пет години од областа на човековите права и родово-специфична перспектива која идентификува пет приоритети и низа иницијативи:

- Зајакнување на идентификација, заштита и помош на жртвите, со посебен акцент на децата,

¹Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA

- Засилено спречување на трговијата со луѓе и намалување на побарувачката,
- Засилен кривичен прогон на трговците со луѓе,
- Подобрување на координацијата, соработката и кохерентност во рамките на ЕУ со меѓународни организации, како и со трети земји, вклучувајќи ги граѓанското општество и приватниот сектор,
- Зголемување на знаењето од оваа област, а со тоа и ефикасен одговор на новите трендови на трговијата со луѓе.

2.2. Организација за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ)

Во текот на 2012 година, Мисијата на ОБСЕ во Скопје го реализираше проектот чија главна цел беше поттикнување на регионалната соработка во борбата против трговијата со деца. Проектот е спроведен согласно стратешките приоритети на Канцеларијата на Специјалниот претставник и координатор на ОБСЕ за борба против трговијата со луѓе, кои се фокусираат врз генералните практики за превенција и справување со трговијата со деца и директна размена на искуства помеѓу неколку невладини организации од земјите во регионот на Западен Балкан, вклучително Албанија, Босна и Херцеговина, Грција, Косово, Македонија, Србија и Црна Гора.

Активностите на канцеларијата на Специјалниот претставник и координатор на ОБСЕ за борба против трговијата со луѓе се фокусираат врз следниве приоритети: истражувања со цел откривање и спознавање на вистинските димензии на феноменот на трговија со луѓе и неговите последици, унапредување на практиките за превенција и справување со трговијата со деца.

Според Специјалниот претставник и координатор на ОБСЕ, во иднина активностите на земјите членки треба да се концентрираат на четири главни точки:

1) јакнење на заштитата и приодот заснован врз човековите права на жртвата, вклучително и правото на надомест на штета;

2) унапредување на превенцијата која има клучна улога особено преку обезбедување на еднаков и недискриминаторски третман и социјална инклузија на ранливите групи, како што се ромите, децата кои се во движење или се непридржувани, барателите на азил и бегалците;

3) усогласување на миграционата и трудовата политика со акциите кои се преземаат за спречување на трговијата со луѓе на национален и меѓународен план;

4) проширување и унапредување на меѓународната соработка, која е клучна во борбата против организираниот криминал и обезбедување на заштита на жртвите на трговија со луѓе.

3. СОСТОЈБАТА СО ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2012 ГОДИНА²

Во областа на Трговијата со луѓе и во текот на 2012 година Република Македонија останува земја на потекло, транзит и дестинација за жртви на трговија со луѓе. Жртвите се домашни и странски државјани, а во најголем дел малолетни лица. Домашните државјанки во најголем дел потекнуваат од Вардарскиот плански регион (општината Велес и општините кои гравитираат околу неа), како и од Скопскиот регион, , додека странските државјани потекнуваат од Босна и Херцеговина и Република Албанија.

По вид на експлоатација, најзастапена е т.н. двојнатасексуална и трудова експлоатација, трудова експлоатација како и форма на присилни договорени бракови со малолетни жртви од ромската заедница, регрутирани во македонија, а експлоатирани во земјите на ЕУ.

Странските државјанки најчесто работат во угостителски објекти како придружнички за забава на гости и истите во најголем дел се од економска основа но, во голема мерка стануваат жртви на принудна проституција која најчесто е организирана од страна на сопствениците на угостителските објекти.

3.1. Опис на ситуацијата и криминални трендови

Од вкупно 8 идентификувани лица жртви на трговија со луѓе во Република Македонија, 4 лица се идентификувани како жртви на трудова и сексуална експлоатација која најчесто е присутна во угостителските објекти, 3 лица се жртви на трудова експлоатација и 1 лице жртва на сексуална експлоатација, од кои две женски лица се жртви на измамен брак.

² АНЕКС-1

Трговијата со луѓе заради трудова експлоатација³ се развива под различни околности, во кои доминираат побарувачката на работници за извршување на нелегални активности или работа под незаконски услови во земјите на дестинација и високата побарувачка на работници од помалку развиените земји што овозможува нелегалната миграција и обезбедување високи приходи на сите кои на било кој начин учествуваат во нивната организација.

Во Македонија идентификувани се две жртви на трудова експлоатација од машки пол, (една малолетна жртва на трговија со луѓе – државјанин на Македонија, една полнолетна жртва - државјанин на Албанија) кои биле трудово експлоатирани во бачила на лица кои се занимаваат со сточарство во Полошкиот регион на Македонија.⁴

3.1.1 Трговија со деца во Република Македонија

Трговијата со деца како најранлива група во Македонија во извештајниот како и во предходните години останува актуелна тема. Од вкупно идентификувани 8 жртви, малолетни се 5 од кои 4 домашни и една странска жртва на трговија со луѓе.

Зајакнати се начините за сузбивање на трговијата со деца согласно Националниот акциски план и се спроведувани од страна на Подгрупата за борба против трговија со деца, која дава придонес кон ефикасен, тимски и мултидисциплинарен приод во однос на превенција, идентификација и заштита на децата-жртви на трговија, согласно нивниот најдобар интерес.

3.1.2 Внатрешна трговија vs. надворешна трговија со луѓе

Трговија со луѓе во Македонија е на исто рамниште по однос на идентификувани домашни и жртви странски државјани што упатува на потреба од засилени мерки кои се однесуваат на идентификација. За одбележување се 2 македонски државјани идентификувани во странство и вратени во Македонија⁵. Оваа состојба укажува на потребата од интензивна соработка на државните институции и на здруженијата на граѓани освен на

³ Според процените на Меѓународната организација на трудот, 880.000 луѓе во ЕУ се жртви на присилна работа, вклучувајќи присилна сексуална експлоатација.

⁴ Повеќе во Тематски дел 8.

⁵ Еден непридружуван малолетник и полнолетна девојка, жртва на трговија со луѓе за цели на питавање и вршење на ситни кражби.

национално и на меѓународно ниво согласно Транснационалниот Механизам за Упатување. .

3.2. Кривично-правен одговор

3.2.1 Министерство за внатрешни работи

Во текот на 2012 година Македонија остана земја на потекло, транзит и дестинација за жртви на трговија со луѓе.

Сите постапки на идентификација се вршат според Стандардните оперативни процедури за постапување со жртви на трговија (СОП) кои овозможуваат еднаква помош и заштита на сите жртви на трговија со луѓе.

Единицата за трговија со луѓе –МВР во текот на 2012 година поднесе три кривични пријави со кои се откриени **три кривични дела „трговија со луѓе“** и едно дело **„трговија со малолетно лице“**, за што се пријавени **шест сторители**.⁶

До Јавното обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција во 2012 година од страна на Министерството за внатрешни работи доставени се 3 кривични пријави со кои се пријавени 6 лица и 3 посебни извештаи:

- 2 Кривични пријави по чл.418а,
- 1 Кривични пријави по чл.418а и 418г

3.2.2 Судство⁷

Развојот на судската пракса во однос на формите на експлоатација на трговијата со луѓе е исклучително важна и врз основа на податоците добиени од Основен суд Скопје I запредмети во кои постапката започнала да се води во 2011 година и продолжила во 2012 година со исход до 31.12.2012 година добиени се следните податоци.:

Во однос на предметите водени за **„Трговија со луѓе“** чл. 418-а⁸, **„Криумчарење мигранти“** чл.418-б⁹, **„Трговија со малолетно лице“** чл.418-г¹⁰, и **„Организирање на група и поттикнување на извршување на делата**

⁶ Пријавените сторители пет се мажи (една жена) по еден 23 и 30-годишен и четворица на возраст од 45 до 56 години, петорица македонски и еден српски државјанин.

⁷ АНЕКС-3

⁸ Опсег на казна: чл. 418-а од 9 месеци до 10 години затвор

⁹ Опсег на казна: чл. 418-б од 6 месеци до 5 години затвор

¹⁰ Опсег на казна: чл. 418-г од 4 години до 8 години затвор

трговија со луѓе, трговија со малолетно лице и криумчарење мигранти“чл.418-в¹¹ од Кривичниот Законик на РМ, постапувано е по 74 (52)¹², предмети за што се обвинети 170 (101) лица, изречена е казна затвор на 93 лица, условно казнети се 14 а ослободени од обвинение се 7 лица.

Карактеристичен е предметот од полициската акција „Ноќ“, каде осуммина од 20 обвинети добија пресуда-казна затвор која е во опсег од 9 месеци до 10 години условно 2 години за 4 месеци, добија пет лица, од страна на Судот.

Највисока казна од десет години затвор доби еден од организаторите на групата, четворица добија по осум години затвор, еден шест, а останатите во поголем дел добија условни затворски казни. Обвинетите се товарат дека организирале синџир на проституција во кој биле вклучени и малолетнички. Тие биле подведувани на проституција за сума од 30 до 50 евра.

3.3 Жртви

- Во 2012 година идентификувани се **четири странски жртви на трговија**:
 - две албански државјанки, кои под закана и физичка сила биле принудувани да даваат сексуални услуги на клиенти,
 - една босанска државјанка, измамена за склучување на брак и била сексуално експлоатирана,
 - една полнолетна жртва - државјанин на Р.Албанија кој бил трудово експлоатиран во бачило на приватни лица кои се занимаваат со сточарство во полошкиот регион на Македонија,
- Идентификувани се и **четири домашни жртви на трговија**, државјани на Р.Македонија:
 - една малолетна жртва на трудова експлоатација од машки пол од скопскиот регион,
 - две малолетни жртви на трговија со луѓе од Велес на возраст од 14 години (трудова експлоатирана) и 15 години (трудова и сексуално експлоатирана), пиеле коктейли со гостите кои ги придружувале во угостителски објект во близина на Гостивар. На малолетните им била ограничена слободата на движење.

¹¹Опсег на казна: чл. 418-в од 1 година до 7 години и 6 месеци затвор

¹² Споредбени податоци од 2011година

- една малолетна жртва од Скопје од 14 години, која „работела“ во Гостивар како келнерка во бар каде била трудово и сексуално експлоатирана.

3.3.1 Идентификација, помош и упатување на жртвите

Освен Единицата за трговија со луѓе и илегална миграција при МВР, процесот на идентификување и упатување на жртвите на трговија со луѓе, го спроведува и Канцеларијата на НМУ во соработка и постојана координација со обучени социјални работници од центри за социјална работа (во 30 општини во Македонија).

Од страна на ЦСР, а во координација со НМУ, идентификувани се 3 малолетни жртви на трговија со луѓе на возраст од 14 - 15 години кои биле трудово експлоатирани во угостителски објект во близина на Гостивар.

Со цел подобрување на процесот на идентификација во 3 локални самоуправи, Гостивар, Битола и Куманово, социјалните работници се вклучени како дел на мобилни тимови со претставници на Здруженија на граѓани, со цел детектирање на жртви на трговија со луѓе/ранливи групи и давање на помош и поддршка на жртви на трговија со луѓе, нивните семејства и ранливи групи во спроведување на реинтеграциони програми во локалните заедници.

3.3.2 Остварување на правата од страна на жртвите

Во текот на периодот на известувањето за седум лица е обезбедено застапување пред судските органи¹³, од кои за три лица судските процеси се започнати пред 2012 година. Назначен е старател на 3 малолетни жртви на трговија со луѓе.

Побарано е, и досудено оштетно побарување за една штитеничка, а висината на компензацијата дополнително ќе биде утврдена. Во друг судски процес кој започна во 2012 обезбедено е застапување за една малолетна штитеничка.

За одбележување оваа година е, што за првпат на 3 лица странски државјани,¹⁴ е регулиран привремен престој во Македонија.

Лицата се идентификувани жртви на трговија со луѓе за трудова и сексуална експлоатација, а добиле дозвола за привремен престој поради

¹³ Застапувањето е поддржано од страна на адвокат ангажиран од Отворена Порта

¹⁴ 2 од Р Албанија, и 1 од БиХ од кои 1 малолетна и 2 полнолетни лица.

покажана јасна намера за соработка со органите на прогонот, како и поради неопходноста од нивен престој во Македонија заради спроведување на судска постапка, согласно чл.81 и чл.82 од Законот за странци.

Според канцеларијата на НМУ при МТСП во текот на 2012 година координирани се постапки за **назначување на старател за 49 деца илегални мигранти** од вкупно 66 сместени во Прифатниот центар за странци. Од илегалните мигранти само едно женско дете од Албанија е идентификувано како жртва¹⁵ на трговија со луѓе. На 4 од сместените лица е овозможена медицинска помош и заштита.

3.3.3 Враќање и реинтеграција на жртвите

Сместените странски државјани во **Прифатниот центар за странци - Скопје**, жртви на трговија со луѓе, во 2012 година се вратени во матичните земји согласно пропишаните СОП и ТМУ насоки.

Реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе започнува веднаш при сместувањето во Центарот за лица жртви на трговија со луѓе /Прифатниот центар за странци- Скопје.

На сите ново идентификувани лица им е обезбедена првична помош по утврдувањето на нивните потреби и овозможени се услови за тековно живеење во Центарот за лица жртви на трговија со луѓе од страна на две Граѓански здруженија¹⁶ со поддршка на Владата на Република Македонија.

Во текот на 2012 година во **Центарот за лица-жртви на трговија со луѓе** обезбеди сместување и поддршка за 5 ново идентификувани лица, додека 2 лица го продолжија престојот од минатата година (2011).

Покрај краткорочната помош, фокусот на асистенцијата е насочен кон долгорочната поддршка и социјалната инклузија во соработка со социјалните работници од Центрите за социјална работа.

Во рамки на проекти коишто се спроведуваат од страна на 2 Здруженија на граѓани Здружението за акција против насилство и трговија

¹⁵ Според возраста: 2 се на возраст до 14 години и 47 се од 14-18 години; Според полот 2 се женски деца и 47 се машки деца; Според земјата на потекло државјани на: Авганистан (34), Албанија (2), Сомалија (3) и Пакистан (10). Од нив 45 деца имаат побарано азил и се префрлени во Центарот за азил а 2 се вратени во матичната земја (Албанија),

¹⁶ Здружението за помош и поддршка на деца и семејства под ризик „За среќно детство“ и „Здружението за акција против насилство и трговија со луѓе „Отворена Порта“ обезбедуваат социјално вклучување на згрижените лица, 5 од нив се стекнале со извесен степен на образование, медицинска помош е овозможена на 8 штитенички, правна помош и заштита за 8 лица, вклучувајќи и подготовка за судење, застапување на суд, предјавување оштетно побарување и сл. Обезбедена е професионална квалификација преку обука на работно место за 2 лица вклучени во програмата за социјална асистенција на Отворена Порта, преку обука во козметички салон.

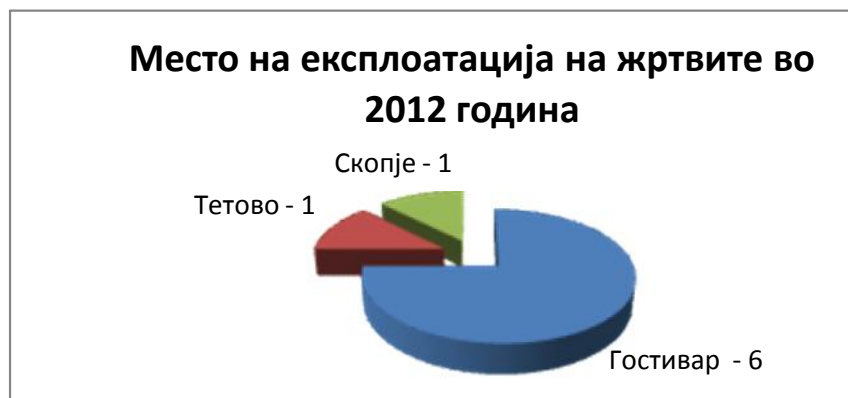
со луѓе „Отворена Порта и Здружение за еднакви можности Еднаков Пристап се спроведуваат реинтеграциони активности. При тоа директно се поддржани вкупно 40 претпоставени жртви на трговија со луѓе, високоризични лица за кои е обезбедена реинтеграција, економско јакнење, упис и посета на курсеви за стручно образование (курсевите на козметиката, фризери, изучување на јазици, шиене, курсеви за дизајн) итн.

Поддршка за враќање на домашни жртви идентификувани во други земји овозможено е од страна на „Отворена Порта“ кои преку контакти со меѓународни организации од Франција, организирале враќање на едно малолетно машко лице од Куманово и една полнолетна девојка од Скопје кои биле тргувани во Франција. За враќањето на двете лица од странство беа известени надлежните институции (МТСП и МВР).

3.4 Профили

3.4.1 Профил на жртва на трговија со луѓе

- **Пол:** женски и машки жртви на трговија со луѓе;
- **Возраст:** 12-26 години
- **Државјанство:** на РМакедонија, (Велес, Скопје и околината)
- странски државјани (РАлбанија и БиХ)
- **Образование:** основно, средно или неоформено образование,
- **Професија:** без професија,
- **Семејство:** социјално несигурно сиромашно, дефициентно, дисфункционално семејство со присуство на насилство,
- **Експлоатација:** комбинирана сексуална и трудова експлоатација
- **Место на експлоатацијата:** угостителски објекти и бачила во полошкиот регион на Македонија

3.4.2 Профил на трговец со луѓе/ сторител

- **Пол:** машки;
- **Возраст:** 20-45 години;
- **Државјани на Македонија** (во најголем број);
- **Националност:** македонска, албанска и ромска етничка припадност;
- **Образование:** основно или средно;
- **Професија:** сопственици на угостителски објекти или вработени во истиот, и сопственици на бачила или невработени;
- **Извршители:** криминални групи кои бројат од 3-5 члена;
- **Криминално минато:** сторители на кривични дела против животот и телото, половата слобода и половиот морал, бракот, семејството и младината, против имотот, јавниот ред, против човечноста и меѓународното право;
- **Модус Операнди:** измама и заблуда за легално вработување, одземање патна исправа /обезбедување фалсификувана, транспорт до местото на експлоатација со закани за принудна проституција, ограничено движењето и комуникација. Подолга работа, придружба на клиенти на маса, принуда за консумирање коктели, делење на добиениот бакшиш, контрола над жртвата, казнување (неисплаќање на дневница) и сл.
- **Место на извршување:** угостителски објект на подрачје вополошткот регион на Македонија.
- **Цел на извршување:** стекнување на криминална добивка/профит.

3.5 Можни ризици и ризични групи

Високо ризична група остануваат деца на возраст од 13-18 години, од сиромашни и дисфункционални семејствава, непридружувани малолетни лица но и децата кои останале без родителска грижа¹⁷. Карактеристично присутни се социо-економски проблеми, семејно насилство, присуство на повеќе патолошки појави во кои се вклучени и самите деца (принудна проституција, питачење како вид на принудна работа особено на деца од ромската етничка заедница¹⁸, кои живеат и работат на улица, нивна принуда во вршење на кривични дела, скитање, асоцијално однесување).

¹⁷ Децата чии родители работат во земји членки и ги оставаат децата во земјата на потекло;

¹⁸ Земајќи го во предвид истражувањето за темата како што е Студија за Топологијата за и Политичките Одговори во однос на децата кои просат во ЕУ, JLS/2009/ISEC/PR/008-F2;

Ризичната група се деца со слаб успех во училиште или почесто прекинат образовен процес.

Малолетничките од ромска заедница се исто така ризична група кои поради традиционално/обичајно право „склучуваат брак“ на рана возраст, заминувајќи во западно европските земји каде лесно стануваат жртви на трговија со луѓе преку измамни или принудни бракови.

Може да се истакне дека полнолетните невработени лица со ниско или без образование, на возраст помеѓу 18-33 години прифаќаат работа во земјава или во странство преку посредници при тоа недоволно се информирани за условите за работа и стануваат жртви на трудова експлоатација и спаѓаат во категорија на лица со можни ризици.

Со ризична категорија лица освен владините институции¹⁹ се фокусираа и 2 Здруженија на граѓани кои работејќи на проекти поддржаа вкупно 40²⁰ претпоставени жртви на трговија со луѓе од високоризични лица преку Министерството за труд и социјална политика кое ја продолжи воспоставената соработка со Германската помош за меѓународна соработка (ГИЗ) за спроведување на „Програма за борба против трговија со луѓе и социјална заштита“²¹ со цел зајакнување на децентрализираните социјални услуги за успешна борба против трговијата со луѓе, вклучувајќи ги и ранливите групи, долгорочна социјална инклузија на жртвите и високо ризичните групи преку различни социјални програми.

4. СОСТОЈБАТА СО ИЛЕГАЛНАТА МИГРАЦИЈА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2012 ГОДИНА²²

Македонија во 2012 година како и претходните години остана земја на транзит на илегални мигранти од Блискоисточните земји и Северна Африка со крајна дестинација во земјите на ЕУ.

¹⁹ ЕТЛКМ при МВР идентификуваше: 27 лица при акциски контроли во угостителски објекти. Идентификуваните лица потекнуваат од Србија, 9 од Бугарија, 7 од Албанија, 3 од Црна Гора, 1 лице од Хрватска, 1 од Италија и 1 од Босна и Херцеговина;

²⁰Отворена Порта преку Придружна социјална работа изврши успешна интеграција на 12 лица жртви, додека Здружението за еднакви можности Еднаков пристап преку востановените Мобилни тимови даваше поддршка на 28 високо ризични лица од ранливи групи од кои 18 малолетни и 10 полнолетни лица;

²¹ Регионална Програма за справување со проблемот на трговија со луѓе и социјалната заштита која се спроведува во Македонија, Србија, Косово, Босна и Херцеговина. Времетраење на програмата: пет години - прва фаза од две години (почнувајќи од јануари 2011 г.).

²² АНЕКС-2

Како земја од која влегуват илегалните мигранти останува Грција илегални гранични премини на подрачјето на Гевгелија и Дојран и помал дел околу Битола.

Модус операнди е видно изменет во изминатата година. Како организатори се јавуваат криминални групи од Авганистан и Пакистан кои престојуват во Грција и Турција. Истите од редот на мигрантите регрутират водичи кои ги обучуваат за рутата на транспорт и истите во групи ги спроведуваат мигрантите на илегален влез во Македонија и нивен транспорт и илегален трансфер во Србија.

Македонските државјани се користат за транспорт на илегалните мигранти од Гевгелија до собирните пунктови во реонот на Општина Липково во селата Лојане и Ваксинце.

Во овие две села од месното население се регрутират лица кои ги прифаќаат и сместуваат илегалните мигранти за цена од 5-10 евра по лице од ноќ се до моментот на нивен трансфер во Србија.

Начинот на транспорт најчесто е со патнички моторни возила на наши граѓани регрутирани од страна на организаторите кои имаат бази во подрачјето на Лојане, а се користи и јавниот превоз, редовните автобуски линии Гевгелија-Скопје на Млаз Богданци, како и железничкиот превоз на линијата Гевгелија-Скопје.

Како рута на превоз на илегалните мигранти се користи и правецот Гевгелија-Струмица-Штип-Свети Николе-Куманово.

Според МВР регистрирани се **40 (27) кривични дела „криумчарење мигранти“** за кои се пријавени **70 (44) сторители**²³ што претставува зголемување во однос на предходната година. Откриени се вкупно **682**, а прокриумчарени се вкупно **415 илегални мигранти**²⁴, Во најголемиот број случаи, мигрантите влегуваат илегално во нашата држава преку

²³ Потекло: еден хрватски, еден пакистански и еден авганистански државјанин, а останатите се македонски државјани. Најголемиот број се од Куманово 28 и Скопје 22. Според возраста, од 36 до 45 години. Кривично е пријавен и полициски службеник од ПС за ГК Табановце, за кривично дело: Злоупотреба на безвизниот режим со државите членки на Европската Унија и на Шенгенскиот договор- член 418-д од КЗ на РМ, Давање поткуп- член 358 Примање поткуп- член 357 и Злоупотреба на службена положба- по член 353 од КЗ на РМ.

²⁴ 95 се авганистански, 91 пакистански, 36 сомалиски, пет алжирски, четири српски, четири еритрејски, четири бангладешки, четири косовски, тројца марокански, тројца судански, по еден од Гвинеја, Црна Гора и Тунис. Во рамки на случаите е документирано и криумчарењето на уште 163 мигранти од азиските и африканските земји.

македонско-грчката граница, а потоа криумчарите ги превезуваат до скопскиот и североисточниот регион, каде во некои случаи и ги сместуваат во своите домови или други објекти, од каде потоа заминуваат во Србија.

Покарактеристични се две реализации на Центарот за спречување на сериозен и организиран криминал- Единица за трговија со луѓе и криумчарење мигранти при МВР и две реализации на СВР Куманово.

Во првиот случај документирано е криумчарењето на 80 мигранти од азиските и африканските земји, а кривично се пријавени двајца македонски државјани кои во договор со криминални групи од Грција и Србија во близина на македонско-грчката граница ги прифаќале и сместувале мигрантите, а потоа им организирале транспорт до граничниот премин Табановце каде биле прифаќани од други непознати лица кои го организирале криумчарењето во Србија. За транспортот на мигрантите им биле наплатувани парични средства во износ од 350 евра по мигрант.

Во вториот, пријавени се три лица од Струмица кои за паричен надомест од 500 до 600 евра од лице, во текот на минатата година во повеќе наврати прифатиле 25 мигранти (на кои не им е познато потеклото) кои илегално влегле во Македонија од Грција, по што со возила ги транспортирале во близина на граничниот премин Табановце. Мигрантите илегално ја минувале македонско – српската граница и биле прифаќани од страна на членови на криминални групи од Србија кои го организирале нивното понатамошното криумчарење кон западно- европските земји.

Карактеристичен е и случајот откриен од СВР Куманово, во кој сторители се авганистански и македонски државјанин, кои насилно однеле во село Лојане, двајца пакистански државјани, каде физички и психички ги малтретирале, барајќи им парични средства за да ги ослободат. Инаку, македонскиот државјанин прифатил и времено засолнил во неговата куќа 21 мигрант (19 авганистански и 2 пакистански) од кои за престој од 30 дена зел 3.000 евра.

Поднесена е и кривична пријава против лице од селото Лојанево чиј дом се пронајдени 58 мигранти по потекло од Авганистан, Пакистан, Алжир, Мароко и Египет без документи за идентификација, кои пријавениот ги засолнувал, а за истото им наплаќал по пет евра дневно.

Во Прифатниот центар за странци- во Скопје, изминатата година, биле сместени вкупно **436 лица**,²⁵. Од вкупниот број, 82 странски државјани се од женски пол, а 66 се малолетни (18 се помлади, а 48 се постари

²⁵ Во најголем број се лица од Авганистан- 150 и Пакистан- 132, потоа, лица од Сомалија- 43, Мароко-17, и други.

малолетници). Од сместените лица, 348 побарале признавање на правото за азил, 75 се вратени во нивните матични држави, а 23 лица се вратени во Грција и Србија по основ на спроведена реадмисија.

5. ТЕМАТСКИ ДЕЛ

ТЕМА: Појавата на жртви на трговија со луѓе од машки пол

Вниманието на општата и стручната јавност до неодамна беше насочена кон трговијата со луѓе за цели на сексуална експлоатација, чии "типични" жртви се жените и децата, со оглед на нивната поголема ранливост, додека машките лица претставуваа незначителен процент на идентификувани жртви на било кој вид на трговија со луѓе, поради што не беа во фокусот на вниманието на стручната јавност и не им се придаваше особено значење.

Трговијата со луѓе како динамичен и високо профитабилен феномен, постојано се менува, а присуството на одредени стереотипи не придонесуваат кон нејзино успешно искоренување, поради што во последно време постојат иницијативи за промена на оваа состојба.

Проблемот на трговијата со луѓе за цели на трудова експлоатација како типичен облик на виктимизација на машките лица, почнува во последно време да буди интерес во Европа и САД во насока на заштита на миграциските работници како потенцијални жртви на трговија со луѓе. Оттаму, феноменот на трговијата со луѓе од машки пол се карактеризира со многу повисока темна бројка на миграција во современиот свет, првенствено заради трудова експлоатација.

Глобалните транзициски и општествени промени се манифестираат преку длабока економска криза и политичката нестабилност. Подемот на економската либерализација, која се одвива речиси на глобално ниво и социјалната положба на голем број на луѓе, се бројни "pull" и "push" фактори кои допринесуваат кон овој вид на експлоатација на локално, регионално и глобално ниво²⁶.

Трудовата експлоатација како понов тренд најавува присуство на жртви од машки пол како малолетни така и полнолетни лица кои се принудуваат на тешки физички работи најчесто во рамките на сточарството, земјоделството и градежништвото, кои потешко се

²⁶ Ristanovic-Nikolic, V., et al. (2004) Trgovina ljudima u Srbiji, Viktimolosko drustvo Srbije, Beograd: OBSE

препознаваат и откриваат од различни причини: поради „тајноста“ на статусот на жртвата во институцијата/секторот во кој „работи“ и/или поради стравот од законите на работодавачите, а како последица на непознавањето на своите права или поради недостаток на соодветни индикатори за идентификација.

Состојба во Македонија за трудова експлоатација на машки лица

Македонија според сегашната состојба може да се профилира како земја на потекло, транзит и дестинација за Трговија со луѓе заради трудова експлоатација во незначителен број на случаи кои се откриени од страна на полицијата.

Првиот случај е идентификувано малолетно машко дете жртва на трудова експлоатација на возраст од 12 години. Истиот во период од околу 2 години, бил трудово експлоатиран во бачило каде „работел“ како овчар на подрачјето на Гостивар за месечен надомест од 4.000. денари месечно кој ги добивал неговиот татко. Детето потекнува од вонбрачна заедница и живеел со татко кој имал психички пречки кои биле причина за недоволно внимание и детето не е пријавено во Матичната книга на родени²⁷. Семејството „за кое ги чувал овците“ било семејство на интелектуалец/учител од чие дете често добивал закани и бил физички казнуван доколку не изврши одредена работа. Бил под постојана контрола и спречуван да замине. Во еден обид по пешачење од 2 дена стигнал до Гостивар од каде бил забележан и пријавен во полиција²⁸.

На тетовското подрачје, пријавени се двајца македонски државјани кои се договориле со 26-годишен албански државјанин „да работи во бачило“ за одреден месечен надомест, кој не му бил исплатен. Пријавените му ја одзеле патната исправа и со примена на сила и сериозна закана трудово го експлоатирале. По идентификација жртвата на трудова експлоатација е сместен во Прифатниот центар за странци по што бил безбедено вратен во матичната земја а против сторителите поднесена е кривична пријава.

²⁷ На детето му е назначен старател од ЦСР Скопје и во тек е постапка на утврдување на идентитетот (ДНК тест) и вадење на потребаната документација.

²⁸ Сторители на делото се две лица од подрачје на СВР-Тетово-Гостивар. Во консултација со ОЈО истрагата небеше реализирана со кривична пријава поради не потврден идентитет на малолетнолице-жртва на трговија со луѓе (истото не е впишано во Матичната книга на родени).

Високо ризично малолетно машко лице(15г), од Куманово, идентификувано од страна на француските власти е вратен во Македонија како непридружуван малолетник, кој останал без родителска грижа и престојувал еден месец во дом за азиланти во Франција. Поради целта за која заминал лесно можел да стане жртва на трговија со луѓе за трудова експлоатација.

6. ЕВАЛУАЦИЈА НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА И НАП ЗА БОРБА ПРОТИВ ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ И ИЛЕГАЛНА МИГРАЦИЈА

Годишни евалуации на двата стратешки документи: Националната Стратегија и НАП за борба против трговијата со луѓе и илегална миграција, вршат Националната комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција и Националниот известувач со објавување на годишните извештаи и прикажување на постигнатите резултати за тековната година.

Со оглед дека во 2012 година беа завршени активностите предвидени со Националниот Акциски План 2009-2012 година, извршена е надворешна евалуација пред истекот на годината со што е остварен неутрален увид и добиена објективна слика за ефектот од спроведувањето на Националниот Акциски План, поточно, колку од поставените и планираните активности се спроведени и кои резултати се постигнати.

Постои општа позитивна оцена во однос на степенот на спроведувањето на активностите планирани со Националната стратегија и Акцискиот план за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција и Акцискиот план за борба против трговијата со деца 2009-2012 година од страна на евалуаторот.

Истакнато е дека клучните активности предвидени по НАП 2009-2012 година се реализирани, даден е приказ на постигнатите резултати, идентификувани се области на кои треба континуирано да се работи и дадени се препораки за унапредување на поддршката и заштитата на жртвите на трговијата со луѓе и илегална миграција.

Националната комисија за борба против трговијата со луѓе и илегална миграција со цел успешно да се справи со трговијата со луѓе по трет пат изготви нови документи²⁹ **Национална стратегија и Национален акциски план за борба против трговијата со луѓе и илегална миграција**

²⁹ Во 2006-2008 изготвени се прва, во 2009 – 2012 година втора Стратегија и Национален Акциски план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција во Република Македонија.

за период од 2013-2016 година³⁰ со цел зголемена ефикасност на институциите како на централно така и на локално ниво при што е истакната висока транспарентност и кооперативност на Националната комисија.

7. КОМУНИКАЦИЈА И КООРДИНАЦИЈА

7.1. Соработка со националните актери

Националниот известувач преку постојните тела на Националната комисија непосредно остваруваше континуирана комуникација со претставници на институциите, меѓународните организации и здруженијата на граѓани кои се надлежни за откривање, идентификација, процесуирање и санкционирање на сторителите на кривични дела, но и превенција, помош и заштита, од областа на трговијата со луѓе и илегална миграција.

Комуникацијата и координацијата Националниот известувач ја остваруваше преку практика на директна, континуирана и непосредна размена на информации на дневна, месечна и/или тромесечна основа со сите партнери во борба против трговијата со луѓе и илегална миграција.

7.2 Соработка со меѓународните партнери

На покана на Европската комисија, по повод 18 октомври Европскиот ден за борба против трговијата со луѓе Националниот известувач **Киро Тодоровски** и Претседателката на Здружението за акција против насилство и трговија со луѓе „Отворена Порта“ **Јасмина Димишковска Рајковска** учествуваа на тркалезната маса. На настанот е разгледувана состојбата на трговијата со луѓе, соработката меѓу земјите на потекло и дестинација, процесот на ресоцијализација на жртвите и казнувањето на сторителите на регионално и глобално ниво во рамки на ЕУ и Европа.

Во рамки на дискусијата презентирани се состојбите со трговијата со луѓе ширум континентот, казнувањето на сторителите на трговијата и соработката меѓу земјите за откривање и идентификација на жртви кои се

³⁰ Подготвени се од работна група под раководство на Националната комисија и во партнерство и тесна соработка со сите нејзини тела. Националната Стратегија и НАП за 2013-16 се усвоени од страна на Владата на РМакедонија на 30.10.2012 година.

трговани на регионално и глобално ниво како и процесот на ресоцијализација. Беа повикани владите да ги потпишат, ратификуваат и имплементираат соодветните конвенции, за олеснување на идентификација на тргуваните лица и да се даде поддршка и заштита, како и да им се обезбеди пристап до ефикасен правен лек, вклучувајќи и надоместок.

На тркалезната маса, истакнато беше дека Република Македонија две години по ред се наоѓа во „ТИЕР-1“ групата на земји, согласно извештајот за трговија со луѓе на Стејт департментот и заедно со Хрватска се единствени земји од Балканот кои се наоѓаат во групата на земји кои ги исполнуваат минималните стандарди за борба против меѓународната трговија со луѓе.

8. ЗАКЛУЧОЦИ

8.1 Позитивни состојби и констатации:

- Националниот известувач преку постојните тела на Националната комисија непосредно остваруваше континуирана комуникација со претставници на институциите, меѓународните организации и здруженијата на граѓани надлежни за откривање, идентификација, процесуирање и санкционирање на сторителите на кривични дела, како и превенција, помош и заштита, од областа на трговијата со луѓе и илегалната миграција.
- Подобрено е остварувањето на правата на жртвите пред судските органи, обезбедно е застапување, побарано и досудено е оштетно побарување.
- Регулиран е привремен престој на 3 лица странски државјани во Република Македонија Изготвени се нови документи Национална стратегија и Национален акциски план за борба против трговијата со луѓе и илегална миграција за период 2013-2016 година³¹.

³¹ Подготвени се од работна група под раководство на Националната комисија и во партнерство и тесна соработка со сите нејзини тела. Националната Стратегија и НАП за 2013-2016 се усвоени од страна на Владата на Р.Македонија на 30.10.2012 година.

- Печатени се и дистрибуирани прирачници, брошури наменети за професионалци и значителен број на информативно-превентивен материјал за издигнување на јавната свест на граѓаните во борбата против трговијата со луѓе наменети за жртвите и ранливите групи на албански и македонски јазик.
- Поради големата посветеност во борбата против трговијата со луѓе, Република Македонија и во 2012 година се најде во групата на „ТИЕР-1” земји, согласно извештајот за трговија со луѓе на Стејт депарментот.

8.2 Негативни состојби и констатации:

- Со воведување на визната либерализација дел од граѓаните на Македонија, во потрага по азил во земјите од ЕУ, (Белгија, Холандија, Франција), влегле во синцир на трговија со луѓе за цели на трудова експлоатација;³²
- Соработка со дел од земјите од ЕУ продолжува но не секогаш бараната меѓународна правна помош е дадена и како резултат на тоа дел од нашите граѓани остануваат во земјите на ЕУ понатаму виктимизирани и тргувани;
- Не постојат институционални капацитети за прифаќање и заштита на машки лица жртви на трудова експлоатација од Македонија;
- Не постојат истражувања за феноменот, обемот и распространетоста на трговијата со луѓе за цели на трудова експлоатација и питачење во Македонија;
- Не постојат индикатори за препознавање на трудова (и други видови) експлоатација со што би се откриле и нејзините прикриени облици на експлоатација;

³² Ла Страда од Холандија извести за 26 жени од Македонија кои биле тргувани заради трудова експлоатација на фарма за печурки во Холандија. Едно малолетно лице вратено од Франција како непридружувачки малолетник.

9. ПРЕПОРАКИ НА НАЦИОНАЛНИОТ ИЗВЕСТУВАЧ:

- Органите задолжени за спроведување на законот да продолжат со водење проактивни истраги;
- Соработката помеѓу сите партнери вклучени во борбата против трговијата со луѓе да продолжи;
- Да се прошири членство на Националната Комисијата со член од МТСП-Државен инспекторат за труд и Комора на работодавачи и синдикати ;
- Да се предвиди ефикасен одговор на новите трендови во трговијата со луѓе со фокус на трудовата експлоатација и питачењето како вид на принудна работа насочена особено кон децата како и непридружувана категорија малолетни лица;
- Да се унапреди и зајакне меѓународната правна помош на жртви на трговија со луѓе;
- Идентификацијата на потенцијалните жртви и високо ранливите групи како и создавање на реинтеграциски услови со децентрализирани услуги е процес на кој треба да се фокусираат Здруженијата на граѓани;
- Воспоставување на сместувачки институционални капацитети за машки жртви (деца и возрасни жртви на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација) државјани на Македонија;
- Да продолжат заложбите за воспоставување на државен Фонд за компензација со цел обезбедување на пристап на тргуваните лица до надомест на штета;
- Да се издигне јавната свест за облиците на трудова експлоатација насочена кон невработени лица кои прифаќаат работа во земјава или во странство преку посредници недоволно информирани за условите за работа;

АНЕКС 1.
Состојба на трговија со луѓе-табеларен приказ

Трговија со луѓе чл.418-а Трговија со малолетно лице член 418 г	Кривични пријави 3		Сторители 6	Пресуди по Кр.Пр.	
	1 кр.пр.	2 кр.пр.		1 пресуда во текот на 2012 за ОА„Ноќ“ вкупна казна од 52 год.за 7 обвинети	
	чл.418-а и чл.418-г	чл.418-а			
	Посебни извештаи 3				
Жртви 8					
Малолетни жртви 5			Полнолетни жртви 3		
Домашни 4	Странски 1		Домашни /	Странски 3	
Вид на експлоатација			Вид на експлоатација		
Трудова и сексуална 3	Трудова 1 м	Трудова 1 измамен брак	Трудова и сексуална 1	Трудова 1 м	Сексуална 1 измамен брак
Претпоставени жртви 77					

АНЕКС 2.

Табеларен приказ на откриени илегални мигранти во Македонија

<i>2012</i>				
НАЦИОНАЛНОСТ	НА ВЛЕЗ	НА ИЗЛЕЗ	ВО ВНАТРЕШНОСТА	ВКУПНО
Албанија	73	64	191	328
Македонија	35	33	10	73
Авганистан	/	3	57	60
Пакистан	7	1	80	88
Сомалија	/	/	34	34
Косово	7	6	8	21
Турција	1	/	13	14
Палестина	/	/	10	10
Мароко	6	/	3	9
Србија	5	3	3	11
Ажир	/	/	5	5
ОСТАНАТИ	6	1	17	24
ВКУПНО	140	111	431	682

АНЕКС 3.

Предмети во работа на Основен Суд Скопје 1 Скопје, за кои постапката започнала да се води во 2011 година и завршила во 2012 година, и предмети кои се воделе и завршиле во 2012 година

Година / Член	Предмети	Обвинети (мажи/ жени)	Казна затвор	Условна осуда	Ослободени од обвинение	Во тек првостепена постапка
2011	чл.418 а ³³	/	/	/	/	/
	чл.418 б ³⁴	21	28(м)	25	3	/
	чл.418 в ³⁵	1	8 (7м/1ж)	8	/	/
	чл.418 г ³⁶	3	11(м)	8	/	3
2012	чл.418 а	4	25 (24м/1ж)	12	5	7
	чл.418 б	39	60 (57м/3ж)	31	5	/
	чл.418 в	4	36 (33м/3ж)	9	/	/
	чл.418 г	2	2 (1м/1ж)	/	1	/
Вкупно	74	170 (161м/9ж)	93 лица	14 лица	7 лица	56 лица

³³Опсег на казна: чл. 418-а од 9 месеци до 10 години затвор

³⁴Опсег на казна: чл. 418-б од 6 месеци до 5 години затвор

³⁵Опсег на казна: чл. 418-в од 1 година до 7 години и 6 месеци затвор

³⁶Опсег на казна: чл. 418-г од 4 години до 8 години затвор